

ЗАСТОСУВАННЯ РАДІОЛОКАЦІЙНИХ СИСТЕМ В АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБАХ

В.Г. Кубата, доцент, к.т.н., ХНАДУ

Анотація. Розглянуті принципи побудови радіолокаційних систем автотранспортних засобів, можливі їх схемотехнічні рішення і елементна база високочастотного тракту. Вказані перспективні шляхи їх подальшого розвитку.

Ключові слова: локаційні системи, мікросмушкові лінії, датчики, напівпровідники, попередження зіткнень.

ПРИМЕНЕНИЕ РАДИОЛОКАЦИОННЫХ СИСТЕМ В АВТОТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВАХ

В.Г. Кубата, доцент, к.т.н., ХНАДУ

Аннотация. Рассмотрены принципы построения радиолокационных систем автотранспортных средств, возможные их схемотехнические решения и элементная база высокочастотного тракта. Указаны перспективные пути их дальнейшего развития.

Ключевые слова: локационные системы, микрополосковые линии, датчики, полупроводники, предупреждение столкновений.

APPLICATION RADAR SYSTEM OF VEHICLES

V. Kubata, assistant professor, cand. eng. sc., KhNAHU

Abstract. The principles of building vehicles Radar systems are considered, and their schematic solutions as well as the element basis of the high-frequency circuit are considered. The perspective ways of their further development are pointed out.

Keywords: location systems, microstrip lines, sensors, semi-conductors, anticollision measures.

Вступ

В даний час в автотранспортних засобах все більш широкое застосування знаходять активні ЛС на основі акустичних, електромагнітних і оптичних випромінювань. Як електромагнітні випромінювання використовуються випромінювання в діапазоні радіохвиль. При цьому такі системи називають радіолокаційними. В іноземній літературі для систем радіолокації (РЛС) прийнято назву Radar (Radio Detection and Ranging) – радіовиявлення і визначення відстані. Для формування оптичного випромінювання використову-

ються лазери, а самі системи іменують «лідаром» (Lidar - від англійської назви Light-Imaging Detection and Ranging). Крім того, упроваджуються і пасивні ЛС, що використовують інфрачервоне випромінювання об'єктів.

Локаційні системи, які встановлюються на автомобілях призначені:

- для попередження зіткнень і запобігання ДТП в умовах поганої видимості (туман, гідрометеори, задимлення, засліплення світлом), при зміні смуги руху, а також

- попутних наїздів на мотоциклістів, велосипедистів і пішоходів;
- виявлення автомашин в так званих «мертвих зонах», які не вдається контролювати за допомогою бічних дзеркал. Типова ближня зона, контрольована радаром – 5 - 15 м уздовж автомобіля;
- попередження наїздів на машину, що рухається попереду, на вулицях крупних міст при щільному потоці автомобілів і частих зупинках через затори або перемикання світлофорів. Типова зона, контрольована радаром – 20 - 30 м за ходом руху автомобіля;
- попередження про стрічні автомобілі на заміських автодорогах, в першу чергу про швидкісні автомобілі і мотоцикли, а також про транспорт, що з'являється через поворот дороги. Типова зона, контрольована радаром – до 150 м по ходу руху автомобіля;
- попередження про небезпеку наїзду на пішоходів, автомобілі, огорожі при русі заднім ходом. Типова контрольована зона – від 0 до 10 - 15 м в задньому секторі. Ця задача особливо актуальна для великовантажних автомобілів і фургонів, оскільки задній сектор часто не є видимим водієм через конструкцію машини;
- зменшення ризику ДТП з участю декількох автомобілів («ланцюгові зіткнення») на швидкісних ділянках доріг.

ЛС можуть входити до складу адаптивної системи круїз-контролю (АКК), що є системою переднього огляду. Система АКК підтримує безпечну дистанцію до автомобіля, що йде попереду, автоматично регулюючи швидкість. Так само, як і класичні системи контролю швидкості, система адаптивного круїз-контролю підтримує швидкість автомобіля наперед встановленому рівні до тих пір, поки шлях вільний і ніщо не перешкоджає руху. Модуль контролю використовує інформацію, одержувану від датчика ЛС, датчиків швидкості машини і рульового управління. Якщо перед машиною з'явився об'єкт, система автоматично регулює швидкість для підтримки наперед встановленої відстані між машинами. Для забезпечення ефективної роботи датчик ЛС повинен знаходитися в передній частині машини, саме там, куди при фронтальному зіткненні може бути завдано наймогутнішого удару. Датчик ЛС може бути встановлений в передньому бампері або під декоративними ґратами на радіаторі.

Виходячи із сказаного, викликає інтерес більш детальне розглядання принципів побудови локаційних систем, і зокрема радіолокаційних, дії яких насамперед спрямовані на попередження аварійних ситуацій на самих небезпечних швидкісних ділянках руху автомобіля.

Аналіз публікацій

Проведений аналіз публікацій, присвячених автомобільним локаційним системам, показав, що усі вони носять чисто рекламний характер, спрямований на задоволення споживацьких інтересів як автовиробників, так і окремих фізичних осіб.

Матеріали, які публікуються, розкривають можливості застосування вказаних систем і лише деякі їх технічні характеристики [1,2]. Нажаль, ніде не розглядаються принципи побудови, схемні рішення і елементна база, що забезпечує реалізацію автомобільних локаційних систем.

Ціль та постановка задачі

Враховуючи важливість знання фахівцями в галузі автомобільної електроніки не тільки рекламних можливостей локаційних систем, що розроблюються, ціллю даної статті є розглядання принципів побудови радіолокаційних систем автомобільних засобів, можливих схемних рішень, а також перспектив їх подальшого розвитку.

Побудова автомобільних радіолокаційних систем

Порівняно невисокий ступінь згасання радіохвиль в атмосфері, їх практична незалежність від погодних умов і часу доби, вигідно відрізняють РЛС від інших видів локаційних систем. Завдяки цьому РЛС насамперед застосовуються для локації простору в напрямку руху автомобіля на середніх відстанях – 20-30 м, а також в дальній зоні – до 150 м.

Певні специфічні умови застосування РЛС в автомобільній техніці, такі як достатньо невеликі відстані між РЛС і об'єктом спостереження, розташування РЛС і об'єкта в одній горизонтальній площині в межах смуги руху автомобіля, наявність джерела живлення на борту автомобіля, значно полегшують і спрощують в цілому конструкцію системи.

Вимоги по забезпеченню мінімальних габаритів, енергоспоживання і ваги конструкції системи легко задовольняються використанням вже достатньо освоєного міліметрового діапазону хвиль, $\lambda = (1...10)$ мм.

Цілком очевидно, що достатньою задачею РЛС є інформування водія про відстань і радіальну швидкість між РЛС і об'єктом, що знаходиться в площині спостереження. В ролі об'єкта може виступати будь-яка перешкода, що представляє небезпеку для руху автомобіля. В даний час упроваджуються системи, які в екстрених ситуаціях автоматично, не покладаючись на реакцію водія, забезпечують гальмування транспортного засобу, аж до його зупинки.

Спрощена структурна схема автомобільної РЛС, що забезпечує вимірювання дальності і радіальної швидкості між об'єктом спостереження і автомобілем представлена на рис.1.

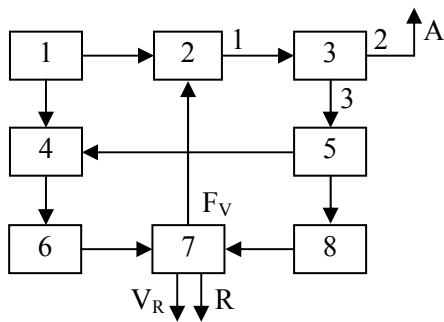

Рис.1. Структурна схема автомобільної РЛС

Високочастотне (ВЧ) коливання, що виробляється генератором 1 через схему модулятора 2 і Y-циркулятор 3 поступає на антену А. Модулятор 2 управляє ВЧ коливанням згідно із законом управляючого сигналу, що поступає від пристрою управління і обчислення 7 (ПУО). Y-циркулятор 3 володіє властивістю пропускання ВЧ коливання тільки в строгому напрямі – з 1-го входу на 2-й, а з 2-го входу тільки на 3-й. Таким чином антена може одночасно працювати як на прийом так і на передачу сигналів [3]. Прийнятий сигнал, відбитий від об'єкта, після посилення в підсилювачі 5 подається до детектора 8, на виході якого виділяється затриманий на час розповсюдження модулюючий сигнал. В ПУО 7 за часом затримки обчислюється відстань до об'єкту R. Радіальна швидкість V_R визначається по частоті доплеровського зсуву F_V між випромінюваним і приймальним сигналами, яка виділяється в змішувачі 4.

Сигнал частоти Доплера через фільтр нижніх частот 6 поступає на ПУО 7, де і обчислюється радіальна швидкість V_R між РЛС і об'єктом.

В ряді випадків РЛС будують з двома антенами: передавальною і приймальною. При цьому відпадає необхідність в Y-циркуляторі 3, а сигнал з модулятора 2 подається безпосередньо до передавальної антени. Відбитий від об'єкта сигнал попадає на приймальну антену, а з неї подається до підсилювача 5.

Високочастотна частина розглянутої схеми може бути реалізована на основі мікросмушкових ліній передачі, що володіють мінімальною вагою і габаритами, в інтегральному виконанні з напівпровідниковими приладами.

Високочастотний генератор найбільш зручно побудувати на генераторному діоді Ганна, що працює в діапазоні від одиниць до сотень гігагерць, виготовленому як правило з арсеніда галію. Вихідна потужність сучасних діодів Ганна – від десятків міліват до часток вата в безперервному режимі коливань [4], що цілком задовольняє потреби автомобільних РЛС.

Топологія мікросмушкової конструкції найпростішого генератора на діоді Ганна представлена на рис.2.

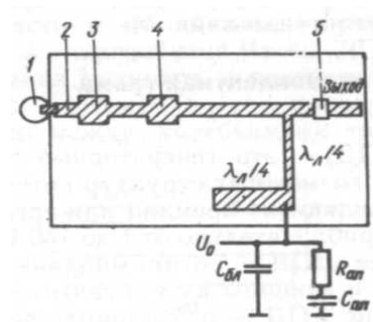

Рис. 2. Топологія генератора на діоді Ганна

Діод Ганна 1 встановлений в кінці мікросмушкової лінії 2. Резонатор утворений відрізком лінії 2 від діода до ємнісної неоднорідності 3, зміна положення якої дозволяє змінювати частоту генерації. Змінюючи розміри і положення неоднорідності 4, можна налагодити генератор на максимум потужності. Коло живлення складається з джерела U_0 , антипаразитного кола $R_{ан}$, $C_{ан}$, блокувальної ємності $C_{бл}$ і утвореного двома чвертьхвильовими відрізками ліній загорджувального

фільтру, перешкоджаючого попаданню коливань СВЧ в джерело живлення.

Конденсатор 5 служить для розділення кіл постійного і змінного струмів.

Антенна, як і інші ВЧ пристрої, виконується на мікросмушках за інтегральною технологією [3,5]. До достоїнств цього виду антен відносяться простота, порівняно невеликий об'єм і маса і низькопрофільність, тобто малий аеродинамічний опір при розміщенні на поверхні рухомих об'єктів. Принцип побудови прямокутної мікросмушкової антени показаний на рис. 3.

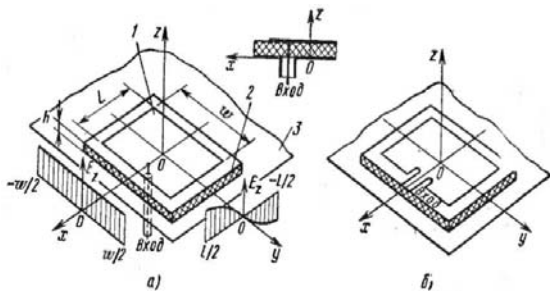

Рис. 3. Прямокутні мікросмушкові антени з живленням: а – коаксіальною лінією; б – смужковою лінією

Складовими частинами найпростішого смужкового випромінювача (рис.3) є металева пластина 1, екран 3 і діелектрична основа 2 (підкладка). Форма металевих пластин-випромінювачів вельми різноманітна. Найбільш поширені пластини прямокутної, круглої і еліптичної форми. Збудження пластин може здійснюватися або коаксіальною лінією через отвір в екрані і підкладці (рис.3,а), або смужковою лінією в площині пластини (рис.3,б). В першому випадку екран коаксіального кабелю приєднується до екрану, а центральний провідник пропускається через підкладку і з'єднується з металевою пластинною в спеціально підібраній точці. В другому випадку збудження до точки живлення підводиться несиметричною смужковою лінією, для чого в пластині робиться відповідний виріз (виріз не обов'язковий, якщо точка живлення зміщена до краю пластини). Як діелектрична основа звичайно використовуються діелектрики з проникністю $\epsilon_r \approx 2,5 \div 10$ і $\text{tg} \delta \approx 10^{-4} \div 10^{-3}$. Товщина підкладки h може складати $(0,1 \div 0,01)\lambda$.

Мікросмушкові випромінювачі відносяться до резонансних антен. Спрощено можна

вважати, що об'ємний резонатор мікросмушкового випромінювача обмежений вертикальними стінками з ідеального магнітопровідного матеріалу, розташованими по периметру пластини. В прямокутних мікросмушкових антенах звичайно використовується нижчий тип резонансу, при якому $L \approx \lambda v / 2$, де $\lambda v \approx \lambda_0 \sqrt{\epsilon_r}$ – довжина хвилі в смужковій лінії передачі з шириною провідника $w \leq \lambda / 2$; λ_0 – довжина хвилі у вільному просторі. Складова електричного поля $\vec{E}_z$ в поперечному перетині смужкової лінії (уздовж координати y) між пластинною і екраном розподілена майже рівномірно, а в подовжньому (уздовж координати x) – по синусоїдальному закону з пучностями на краях пластини. Помітні відхилення від ідеалізованого розподілу спостерігаються тільки поблизу кутів пластини і в околицях точки живлення.

В останні роки, з'явилися публікації, присвячені виробництву електронних чипів за кремній-германієвою технологією, вперше запропонованою корпорацією ІВМ в співдружності з Технологічним університетом штату Джорджія. Виявилось, що кремній-германієві напівпровідники дозволяють створювати більш дешеві чипи, ніж на основі GaAs, із зменшеними розмірами і збільшеною швидкістю роботи [6].

На цій основі з грудня 2008 року компанія Infineon Technologies AG (Німеччина) через компанію Bosch почала поставляти чипи для створення нового покоління автомобільних радарних систем.

Завдяки унікальним можливостям виробів, що виконуються за кремній-германієвою технологією, з'явилась можливість створення в єдиному чипі схеми формування вихідного сигналу автомобільної РЛС і обробки прийнятого. Причому, практично усі процедури обробки сигналу виконуються в цифровій формі.

Такі чипи здатні працювати на частотах до 200 ГГц і більше і дозволяють створювати більш економічні ефективні РЛС, ніж на основі дорогих виробів із GaAs.

Очікується, що в найближчі роки більш ніж 70% автомобілів середнього класу будуть оснащені радарними датчиками компанії Bosch [7].

Висновки

Завдяки специфічним умовам застосування радіолокаційних систем в автотранспортних засобах, таким як невеликі робочі відстані (не більш 250 м), спостереження об'єктів тільки в горизонтальній площині за напрямом руху автомобіля, складаються благо прийнятні умови для створення вказаних систем за спрощеними схемами. При цьому виконання РЛС в міліметровому діапазоні хвиль дозволяє отримати конструкції з мінімальними габаритами і незначним енергоспоживанням.

Впровадження виконання автомобільних РЛС за кремній-германієвою технологією дозволило сформулювати схему РЛС в єдиному чипі (за виключенням антен), причому процедури формування і обробки сигналів просто виконуються в цифровій формі, що значно зменшує габарити і здешевлює конструкцію в цілому.

Література

1. Парнес М. Применение радарных датчиков в автомобиле / М. Парнес // Компоненты и технологии, №1, 2008. – с. 41 – 44.
2. Информационный интернет-проект «Безопасный автомобиль».
3. Воскресенский Д.И., Гостюхин В.Л., Максимов В.М., Пономарев Л.И. Устройства СВЧ и антенны / Под ред. Д.И. Воскресенского. Изд. 2-е, доп. И перераб. – М.: Радиотехника, 2006. – 376 с.
4. Петров Б.Е., Романюк В.А. Радиопередающие устройства на полупроводниковых приборах: Учеб. пособие для радиотехн. спец. вузов. – М.: Высш. Шк.. – 1989. – 232 с.
5. Панченко Б.А., Нефёдов Е.И. Микрополосковые антенны. – М.: Радио и связь, 1986. – 144 с.
6. Наука и образование. Электронное научно-техническое издание. Создано в лабораториях ИВМ – десять революционных полупроводниковых технологий за десять лет. Пресс-релиз от 03.05.2007.
7. Веб-сайт Infineon Technologies AG.

Рецензент: О.М. Сотніков, професор, д.т.н., ХУПС.

Стаття постуила в редакцію 31 жовтня 2011 р.